

гендерних дослідженнях англомовного сегменту міжнародних публікацій, фокусуються на інтерсекційному підході та увагою до міждисциплінарних перетинів аналізу гендерної проблематики на різних рівнях: локальний, регіональний, глобальний або індивідуальний, груповий, суспільний [6].

Тож, у полі дискурсів соціології гендеру помітні відмінності між баченням соціології гендеру як спеціальної соціологічної теорії, або теорії середнього рівня в класифікації Р. Мертон, із застосуванням соціологічних методів аналізу до гендерної проблематики як певної сфери соціальної проблематики, та визначенням засад соціології гендеру в межах якісної методології, «обґрунтованої теорії» (ground theory) та феміністичної оптики рефлексивного аналізу дискурсів та предиспозицій щодо тематики досліджень від тілесності до структурних нерівностей, застосування методології інтерсекційного аналізу [7, 8] з увагою до привілеїв та дискримінації, суб'єктності у прийнятті рішень, особливостями гендерного порядку та його втілення у конкретному соціокультурному середовищі. Цей підхід виростає з міждисциплінарного гендерного аналізу, базованого на взаємодії соціальних наук «на перетині», як от соціолінгвістика, усна жіноча історія, феміністичне правознавство (feminist legal studies), тощо, який за принципом комплексного системного підходу є сутнісно соціологічним фокусом на зв'язках соціальних явищ між собою та взаємних впливах структурного порядку, культурних систем та соціальної дії.

Таким чином, з одного боку, міждисциплінарність розмиває межі соціології гендеру як тематично, так і методологічно, розкриває можливості застосування комбінації методів та стратегій різних соціальних та поведінкових наук на шляху до інтегративного знання особливостей гендерного порядку з усіма супровідними ускладненнями методологічного характеру. З іншого боку, міждисциплінарність дослідження гендерної проблематики кристалізує дисциплінарні особливості соціології гендеру як системного комплексного підходу, в якому інтегруються особливості соціоструктурного, соціокультурного та інтерсекційного аналізу сучасних суспільств.

Література:

1. Abbott P., Wallace C., Tylor M. An Introduction to sociology. A Feminist Perspective. Springer 2005
2. Connell Raewyn Gender: in world perspective. Polity Press. 2009. 192 p
3. Handbook of the Sociology of Gender \ ed. by Janet Saltzman Shafetz. Spriner 1999. 622 p.
4. Risman B.J., Froyum C.M., Scraborough W.J.(Eds) Handbook of the Sociology of Gender Springer 2017, 458 p.
5. Kramer Laura Sociology of Gender. St. Martin's Pressio. 1991. 518 p.
6. Lindsey Linda Gender. Sociological Perspectives. Routledge. 2020. 785 p.
7. Lykke Nina Feminist Studies. A Guide to Intersectional theory. Methodology and writing. Routledge. 2010. 258 p.
8. May Vivian Pursuing Intersectionality. Unsettling Dominant Imaginaries. Routledge, 2015, 301 p.
9. Smith Linda Tuhiwai Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples. Zed Books London, 1999. 304 p.
10. Walby Silvia Gender Transformations. Routledge, 1997. Pp.77-96, 133-150, 191-206
11. Warton Amy S. Sociology of Gender. An introduction to Theory and Research. Blackwell Publishing Ltd. 2005. 261 p.
12. Бабенко С.С. Соціологія гендеру: Навчально-методичний посібник для студентів. Х.: Вид. Центр Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, 2008. 44 с.
13. Введение в гендерные исследования. Ч. 1: учеб. Пособие; Ч2: Хрестоматия / под ред. И. Жеребкиной. Харьков; СПб., 2001.
14. Здравомыслова Е. А, Темкина А. А (ред.) Российский гендерный порядок: социологический подход. Европейский университет в Санкт-Петербурге, 2007. 305 с.
15. Кімел М. Гендероване суспільство / переклад з англ. С. Альошкіної. Київ: Сфера, 2003. 490 с.
16. Лавриненко Н. Динамика гендерного неравенства в постсоветской Украине // Новые социальные неравенства / Под ред. С.Макеева. К: ИС НАНУ, 2006. С. 225-253.
17. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. К.: «К.І.С.», 2004. 536 с
18. Силласте Г. Г. Гендерная социология: от идеи и дискуссий к научной школе // Гуманитарий Юга России. 2016. Том 19. № 3. С. 15-30.
19. Тартаковская И.Н. Гендерная социология. М.: Вариант; Невский Простор, 2005. 368 с.
20. Тартаковская И.Н. Социология пола и семьи. Курс лекций. Самара, 1997, 132 с.

КРИТИКА «ГЕНДЕРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ» В УКРАЇНСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ПОЛІ

Рябчук Анастасія Миколаївна

кандидатка соціологічних наук, доцентка кафедри соціології
Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Протидія запровадженню принципів гендерної рівності (gender backlash) окрім активістського компоненту (антигендерні групи та ініціативи) має також дискурсивний компонент (формування своєрідної

логіки аргументації з залученням науковців і громадських діячів для озвучення основних тез антигендерної позиції). Антигендерні ініціативи опираються на авторитет науковців, відтворюють сформовані в академічному середовищі аргументи, і навіть замовляють у наукових підрозділів і окремих експертів професійні коментарі і аналіз. Тому дане дослідження мало на меті виявити основні аргументи експертів з академічного поля, які займають антигендерні позиції, а також прослідкувати походження і основні засади їхньої позиції.

Для досягнення поставленої мети було проведено 8 експертних інтерв'ю з представниками і представницями академічного поля в Україні, які займають антигендерну позицію. Критеріями відбору експертів були 1) посада в академічних установах – закладах вищої освіти і науково-дослідних інститутах 2) їхня попередня присутність у публічному просторі у ролі експертів, які критично висловлювались щодо так званої «гендерної ідеології». Окрім інтерв'ю, проведених авторкою дослідження, для аналізу використовувались тексти висловлювань цих експертів, які можна було відшукати у відкритому доступі в мережі інтернет. З метою забезпечення конфіденційності відповідей респондентів, усі їхні відповіді представлені лише в узагальненому вигляді без згадки імен, а прямі цитати взято лише з відкритих джерел з мережі інтернет.

Респонденти були занепокоєні, що поняття гендер ніби-то вводиться на заміну поняттю статі і заперечує статеві відмінності між чоловіками і жінками, а також, що гендер пропонує людям самостійно обирати сексуальні ідентичності, яких може бути безліч. Їхнє визначення гендеру відрізнялося від загальноприйнятих у суспільних науках [див. 9, 10 та ін.]. З проведеного дослідження складається враження, що респонденти знають загальноприйняті визначення, але хочуть відмежуватись від поля гендерних студій і дискредитувати його, бо початково стоять на інших епістемологічних засадах і мають інші політичні погляди. Їхнє рішення змістити акценти з гендерної рівності на питання сексуальності чи «вільного вибору» множинних ідентичностей є свідомим і відображає їхню світоглядну позицію щодо бажаного соціального устрою. Ці тенденції соціологи відзначають також і в глобальному контексті [див. 2] щодо глобальної правди, [1] щодо Аргентини і [3] щодо Угорщини).

Перше, від чого критики так званої «гендерної ідеології» в академічному полі хочуть відмежуватись – це принципи соціального конструктивізму. Критики стоять на засадах есенціалізму, вбачають у суспільному устрої природний або Божий задум, який необхідно відстоювати як єдино можливий і єдино правильний (спроби щось змінити, згідно з цим підходом, ведуть до руйнування суспільства і його загибелі). Представники УКУ Іван Бойко [5] зі Школи біоетики і Петро Гусак [6] з Інституту родини і подружнього життя посилаються зокрема на Послання Синоду Єпископів УГКЦ «Стосовно небезпеки гендерної ідеології» від 1 грудня 2016 року [11]. Вони не готові прийняти тезу про те, що соціальний світ, у якому ми живемо, сконструйований нами, і що ми постійно залучені або до його відтворення, або до змін. Особливо їх непокоїть можливість «вибору» людиною своєї ідентичності.

Друге, чого бояться критики – це зміни в суспільному сприйнятті гендерних ролей і гендерних ідентичностей (особливо тих, що пов'язані зі сферою сексуальності). Тоді як політичні сили ліберального спрямування назагал заохочують вільне самовираження громадян і розробляють законодавчу базу, щоб закріпити захист їхніх прав і свобод, консервативні сили вбачають своїм обов'язком захист традицій та «кращих практик минулого» (звідси акцент на «традиційних цінностях» і на потребі «охороняти» сім'ю, освіту дітей, тощо). Для них різноманіття є ознакою релятивізму, розхитуванню фундаменту під ногами, відсутності чітких моральних орієнтирів, наданих «згори» (Богом) або «з минулого» (предками). Недарма, такі політичні і релігійні сили нерідко називають «фундаменталістами» – вони прагнуть міцного фундаменту і однозначних моральних орієнтирів. Прикладом подібної критики «гендерної ідеології» на Заході є праці німецької соціологині Габрієлі Кубі [7; 8].

Таким чином, аналіз інтерв'ю з критиками «гендерної ідеології» в академічному полі виявив, що основний акцент у цій критиці переміщається з поля наукових дискусій у політичне поле, з чітким оціночним судженням про бажаність того чи іншого суспільного устрою. Небажаними для представників антигендерних кіл є, по-перше, заперечення визначальної ролі біологічної статі у формуванні гендерних відмінностей, а по-друге, прийнятність як рівноцінних усіх гендерних ідентичностей, сексуальних практик та моделей сім'ї і співжиття.

Література:

1. Faundes, J.M.M. (2019) The geopolitics of moral panic: The influence of Argentinian neo-conservatism in the genesis of the discourse of 'gender ideology'. In: *International Sociology*. Vol.34. No.4, July 2019. P.402-417.
2. Graff, A., R. Kuper and S. D. Walters (2019). Introduction: Gender and the Rise of the Global Right. *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 44(3):541-560.
3. Pehe, V. (2019) Women are not afraid of gender ideology, but of exploitation at work. http://www.criticatac.ro/lefteast/interview-women-exploitation-at-work/?fbclid=IwAR1dLy1YArT9osRclsZFqChf2P_5EDfA8V0HkArxIQwLc8vDwZQBZoBw4qo
4. Бойко, І. (2018) Позиція Церкви щодо гендерної рівності. <http://bioethics.ucu.edu.ua/pozytsiya-tserkvy-shhodo-gendernoyi-rivnosti/>
5. Гусак П (2015) Гендерна політика сьогодні: що це? <http://catholicnews.org.ua/gendema-politika-sogodni-shcho-ce>

6. Кубі, Г. (2016). Гендер: нова ідеологія руйнує сім'ю. Тернопіль: Мандрівець.
7. Кубі, Г. (2018) Глобальна сексуальна революція: руйнування свободи в ім'я свободи. Тернопіль: Мандрівець.
8. Левченко, К. (2019) Гендерне тяжіння. Харків: Фоліо.
9. Марценюк, Т. (2017) Гендер для всіх: виклик стереотипам. Київ: Основи.
10. Послання Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиєпископства УГКЦ стосовно небезпеки гендерної ідеології від 1 грудня 2016 року http://news.ugcc.ua/documents/poslannya_sinodu_yepiskop%D1%96v_kiievogalitskogo_verhovnogo_arhiiepiskopstva_ugktsstosovno_nebezpeki_gendernoi_%D1%96deolog%D1%96i_78209.html

ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ ДЛЯ АНАЛІЗУ ОНЛАЙН-МЕДІАДИСКУРСУ ЩОДО СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

Юзв Людмила Леонідівна

кандидатка соціологічних наук, доцентка кафедри методології та методів соціологічних досліджень
факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Захарченко Артем Петрович

кандидат соціологічних наук, докторант Інституту журналістики Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, доцент, директор з досліджень консалтингової компанії «Центр
контент-аналізу»

Незважаючи на обраний Україною європейський вектор зовнішньої політики, для якого питання гендерної рівності є гіперактуальними, проблема насильства стосовно жінок зберігає актуальність. Пандемічний період надав виразності цій важливій суспільній проблемі, зокрема в контексті різкого зростанні кількості випадків домашнього насильства в умовах карантинних обмежень. Одним із ключових документів, спрямованих на формування дієвого механізму протидії насильству стосовно жінок, є Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству, що в широких колах відома як «Стамбульська конвенція». Улітку 2019 р. після парламентських виборів у партії «Слуга народу» заявляли, що ратифікація Стамбульської конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству буде одним із перших законопроектів, які розгляне парламент. Однак, станом на сьогодні цього досі не сталося.

У той же час, останніми роками українська громадськість активно цікавиться проблемою протидії насильству щодо жінок, основні принципи якої закладені в Стамбульській конвенції. Зазначений інтерес обумовлюється природнім зацікавленням з боку прихильників ратифікації, а також інформаційними кампаніями, які запускаються різними групами інтересів для просування, або ж навпаки, дискредитації відповідної ідеї.

На сьогодні в Україні, фактично, відсутні прикладні дослідження, що орієнтовані на емпіричну оцінку рівня сприйняття проблеми насильства проти жінок в контексті ратифікації Стамбульської конвенції. В Україні проводилося багато досліджень проблем насильства щодо жінок. Однак, жодних досліджень, які б присвячувалися проблемі комунікації щодо Стамбульської конвенції та громадської думки відносно насильства щодо жінок, досі не було реалізовано. Існують журналістські огляди, була подана петиція Президенту України, проте ґрунтовних аналітичних досліджень даної проблематики так і нема. Водночас, зазначене питання активно вивчається за кордоном. Зокрема, Марі Віттеніус у 2020 дослідила проблему протидії насильству щодо жінок у контексті ратифікації Фінляндією Стамбульської конвенції [4]. У 2018 р. було опубліковано подібне дослідження стосовно Греції, Болгарії та Хорватії [3].

Таким чином, дослідження суспільного дискурсу проблеми запобігання насильству щодо жінок в Україні становить актуальне питання, вирішення якого сприятиме захисту жертв домашнього насильства. Вивчення суспільного дискурсу з цієї теми, ключових комунікаторів та меседжів, що просуваються лідерами думок і медіа, може допомогти належним чином скомунікувати проблему насильства щодо жінок в Україні, пояснити її зміст широким верствам та розробити рекомендації органам державної влади щодо удосконалення комунікаційної політики у галузі протидії насильству щодо жінок.

Вагомим етапом є розробка дизайну дослідження. Метою такого дослідження вбачається розробка рекомендацій щодо формування ефективної комунікаційної політики органів державної влади та медійних каналів в напрямку активної протидії насильству щодо жінок в Україні шляхом з'ясування особливостей вітчизняного медіадискурсу щодо Стамбульської конвенції.

Основні завдання дослідження включатимуть:

– комплексний аналіз медіадискурсу щодо гендерного насильства в Україні;